

از قلم تا محکمه

تکنیک های علمی و عملی نگارش دادخواست حرفه ای

وحید فقهی محمدی

وکیل پایه یک دادگستری و مدرس دانشگاه

فهرست مطالب

۱۸.....	مقدمه
۲۱.....	بخش نخست: نکات کلیدی پیش از تنظیم دادخواست (عملیات مقدماتی)
۲۲.....	فصل نخست: اقدامات غافلگیرانه (تأمین خواسته و دستور موقت)
۲۳.....	گفتار نخست: تأمین خواسته (کمین حقوقی)
.....	بند نخست: حمله ضربتی یا جایگزینی خواسته اصلی با تأمین خواسته (تغییر استراتژی از پیش طراحی شده)....
۲۴.....	
۲۸.....	بند دوم: استفاده از تأمین خواسته به عنوان اهرم فشار (اقدام ایذائی).....
.....	بند سوم: اهمیت توقیف سریع و گزینش میان تأمین خواسته و سایر روش های احقاق حق برای خواهان (سرعت عمل و تعیین استراتژی).....
۳۴.....	
۳۷.....	بند چهارم: نکات ناظر به خسارت احتمالی در تأمین خواسته (تأمین بودجه نبرد).....
۴۴.....	گفتار دوم: دستور موقت (جنگ نامتقارن).....
۴۴.....	بند نخست: تبعات عدم توجه به دستور موقت (نوشدارو بعد از مرگ سهراب).....
۴۶.....	بند دوم: تجدید درخواست دستور موقت (تکرار حمله).....
۴۷.....	بند سوم: تبیین فوریت امر در دادخواست (دیپلماسی متقاعدسازی).....
۴۸.....	بند چهارم: دستور موقت و نهادهای مشابه (سایر اقدامات تأمینی).....
۵۰.....	بند پنجم: جایگزینی خواسته اصلی در دستور موقت (تغییر استراتژی با برنامه ریزی قبلی).....
۵۲.....	فصل دوم: ایمن سازی سلاح های مورد استفاده خواهان (تأمین دلیل).....
۵۲.....	گفتار نخست: فلسفه اولیه (ایمن سازی مستندات).....
۵۴.....	گفتار دوم: بهره برداری ثانویه (تعیین میزان خواسته).....
۵۶.....	فصل سوم: اولتیماتوم پیش از نبرد (اظهارنامه).....

۵۶.....	گفتار نخست: موارد اجباری (آگاه سازی با اهرم قانون)
۵۶.....	بند نخست: تعیین داور.....
۵۷.....	بند دوم: فسخ قرارداد.....
۵۸.....	بند سوم: مطالبه هزینه های ساختمان.....
۵۸.....	بند چهارم: دعوای تصرف عدوانی علیه امین.....
۵۸.....	بند پنجم: دعوای تخلیه عین استیجاری به لحاظ عدم پرداخت اجاره بها.....
۵۹.....	بند ششم: اظهارنامه موضوع ماده ۱۲۹ قانون تجارت.....
۵۹.....	بند هفتم: اظهارنامه موضوع ماده ۹ قانون نحوه واگذاری مالکیت و اداره امور شهرک های صنعتی.....
۵۹.....	بند هشتم: سایر موارد.....
۶۰.....	گفتار دوم: موارد اختیاری (آگاه سازی بر اساس مصلحت اندیشی).....
۶۰.....	بند نخست: تعیین مبدأ خسارت تأخیر تأدیه.....
۶۳.....	بند دوم: تلاش جهت اخذ اقرار.....
۶۴.....	بند سوم: اعلام آمادگی جهت ایفای تعهد.....
۶۸.....	فصل چهارم: مقوله صلاحیت (میدان نبرد).....
۶۹.....	گفتار نخست: صلاحیت ذاتی (ساحت نزاع).....
۷۰.....	بند نخست: تعیین مرجع صالح از حیث صلاحیت ذاتی (مراجع قضایی استثنایی یا غیرقضایی).....
۷۵.....	بند دوم: تردید در خصوص صلاحیت دیوان عدالت اداری.....
۷۷.....	بند سوم: تأثیر شرط داوری بر صلاحیت مرجع قضایی.....
۸۱.....	بند چهارم: ذاتی بودن صلاحیت دادگاه خانواده نسبت به دادگاه حقوقی.....
۸۲.....	بند پنجم: بررسی صلاحیت دادگاه صلح.....
۹۶.....	گفتار دوم: صلاحیت محلی (محل نزاع).....
۹۷.....	بند نخست: امکان انتخاب مرجع صالح (تعیین محل مناقشه).....
۱۱۱.....	بند دوم: تفکیک خواسته تأمینی از خواسته اصلی از حیث مرجع رسیدگی کننده (استراتژی نبرد نامنظم).....
۱۱۳.....	فصل پنجم: طرح دعوای مقدماتی (زورآزمایی اولیه).....
۱۱۴.....	گفتار نخست: موارد اجباری (عملیات شناسایی).....
۱۱۶.....	گفتار دوم: موارد اختیاری (آتش بس ارادی).....

بند نخست: تغییر استراتژی (تاکتیک نبرد متحرک).....	۱۱۶
بند دوم: سنجش ادله طرف مقابل و استرداد دعوا (شناسایی استراتژی طرف دیگر منازعه).....	۱۱۷
بند سوم: استراتژی آتش بس موقت به قصد حمله مجدد.....	۱۱۸
فصل ششم: بررسی ادله طرفین (ادوات جنگی طرفین مناقشه).....	۱۱۸
گفتار نخست: تعریف دلیل و شناسایی آن.....	۱۱۹
گفتار دوم: نحوه اخذ اظهارات و امکان سنجی منطقی (شناسایی انگیزه پنهان جهت جلوگیری از غافلگیری).....	۱۲۰
بند نخست: اطلاعات لایه اول (نکات کلیدی).....	۱۲۱
بند دوم: اطلاعات لایه دوم (نکات مرتبط).....	۱۲۲
بند سوم: اطلاعات لایه سوم (نکات {به ظاهر} غیرمرتبط).....	۱۲۳
گفتار سوم: نحوه اخذ اظهارات و کسب اطلاعات لازم (نبرد اطلاعاتی).....	۱۲۶
گفتار چهارم: اهمیت دلیل و بار دلیل (دفاع باز یا بسته).....	۱۲۷
گفتار پنجم: توان اثباتی ادله (قدرت جنگ افزار طرفین).....	۱۳۱
بند نخست: دعاوی ملکی.....	۱۳۲
بند دوم: دعاوی خانوادگی.....	۱۳۳
بند سوم: دعاوی مالی.....	۱۳۳
بند چهارم: دعا علیه ظهرنویس سند تجاری.....	۱۳۵
بند پنجم: دعا علیه صادرکننده چک صیادی ثبت نشده در سامانه.....	۱۳۶
گفتار ششم: زمان استناد به ادله (لحظه فشردن ماشه).....	۱۳۸
بند نخست: قاعده عمومی زمان استناد به ادله و اهمیت آن.....	۱۳۹
بند دوم: رویه قضایی.....	۱۳۹
گفتار هفتم: انواع ادله (شناخت جنگ افزارها).....	۱۴۴
بند نخست: ادله از پیش تهیه شده و ادله اتفاقی.....	۱۴۴
بند دوم: دلایل آشکار و پنهان.....	۱۴۷
گفتار هشتم: بررسی موردی دلیل (نکات ناظر به جنگ افزارها).....	۱۴۸
بند نخست: اقرار (خودزنی).....	۱۴۸

بند دوم: سند (نقشه راه).....	۱۴۹
بند سوم: شهادت (ثالث غیر متعهد).....	۱۵۱
بند چهارم: امارات: قانونی - قضایی (جنگ روانی).....	۱۵۳
بند پنجم: سوگند (سنگر نهایی).....	۱۵۳
بند ششم: کارشناسی (استفاده از تکنیسین).....	۱۵۴
بند هفتم: معاینه و تحقیق محلی (بازگشت به محل تنازع).....	۱۵۶
بخش دوم: نکات کلیدی در زمان تنظیم دادخواست (تعیین نقشه راه).....	۱۵۷
فصل نخست: دادخواست، انواع و آثار آن.....	۱۵۹
گفتار نخست: مفهوم دادخواست.....	۱۵۹
گفتار دوم: انواع دادخواست.....	۱۵۹
گفتار سوم: آثار دادخواست.....	۱۶۰
گفتار چهارم: شرایط دادخواست.....	۱۶۱
بند نخست: شرایطی که فقدان آن سبب می گردد سند تقدیمی دادخواست نباشد.....	۱۶۱
بند دوم: شرایطی که فقدان آن سبب صدور قرار رد فوری دادخواست می گردد.....	۱۶۲
بند سوم: شرایطی که فقدان آن سبب می گردد اخطار رفع نقص برای خواهان صادر گردد.....	۱۶۲
فصل دوم: خواهان (آغازگر نبرد).....	۱۶۳
گفتار نخست: تعریف، شناسایی و ویژگی های خواهان.....	۱۶۳
بند نخست: تعریف خواهان.....	۱۶۳
بند دوم: شناسایی خواهان.....	۱۶۴
بند سوم: ویژگی های خواهان (مولفه های لازم برای حضور در نبرد).....	۱۶۵
گفتار دوم: طرح دعوا از سوی خواهان های متعدد (بلوک خواهان ها؛ نبرد از سوی متحدین).....	۱۷۵
گفتار سوم: تأثیر ایفای تعهدات خواهان بر دعوا (حسن نیت آغازگر نبرد).....	۱۸۰
گفتار چهارم: ملاحظات در مورد تعرفه خواهان (شناساندن صحیح طرف جنگ).....	۱۸۷
گفتار پنجم: بررسی موارد خاص.....	۱۸۸
فصل سوم: خواننده (دشمن).....	۱۸۸
گفتار نخست: تعریف و ویژگی های خواننده (معرفی طرف جنگ).....	۱۸۹

گفتار دوم: شناسایی خواننده حقیقی و نکات آن.....	۱۸۹
بند نخست: اهمیت شناسایی دقیق خواننده و امکان تصحیح رأی در فرض اشتباه (ضرورت شناسایی دشمن و امکان جبران مافات).....	۱۸۹
بند دوم: حجر خواننده.....	۱۹۱
بند سوم: فوت خواننده.....	۱۹۶
بند چهارم: خواننده در دعاوی طاری.....	۲۰۲
بند پنجم: ورشکستگی خواننده.....	۲۰۵
بند ششم: عدم شناسایی خواننده.....	۲۰۷
گفتار سوم: شناسایی خواننده حقوقی و نکات ناظر به آن (عملیات شناسایی).....	۲۰۸
بند نخست: شناسایی خواننده حقوقی.....	۲۱۰
بند دوم: اقامتگاه شخص حقوقی.....	۲۲۴
گفتار چهارم: اصل احتیاط در فراخواندن اشخاص به دادرسی و استثنائات آن (تئوری برخورد با دشمنان فرضی و احتمالی).....	۲۲۷
بند نخست: اصل احتیاط در فراخواندن اشخاص به دادرسی.....	۲۲۷
بند دوم: استثنائات.....	۲۲۹
گفتار پنجم: ضرورت طرح دعوا علیه اشخاص بی ارتباط با دعوا (نبرد نیابتی با اشخاص غیرمتعهد).....	۲۳۲
بند نخست: فرض تعاقب ایادی.....	۲۳۲
بند دوم: فرض طرح دعوی مرتبط با ملک مشاع.....	۲۳۳
بند سوم: فرض وجود مسئولیت تضامنی.....	۲۳۵
بند چهارم: فرض وجود نماینده و اصیل.....	۲۳۶
فصل چهارم: سمت دادخواست دهنده (وکیل یا نماینده قانونی؛ جنگ نیابتی).....	۲۳۷
گفتار نخست: تعریف سمت و ضمانت اجرای عدم احراز آن.....	۲۳۷
گفتار دوم: انواع نمایندگی.....	۲۴۱
بند نخست: نماینده قانونی.....	۲۴۱
بند دوم: نماینده قضایی.....	۲۴۱
بند سوم: نماینده قراردادی.....	۲۴۲

گفتار سوم: نکات ناظر به نماینده حقوقی اشخاص حقوقی.....	۲۴۳
بند نخست: نماینده حقوقی نهادهای دولتی و عمومی (بررسی ماده ۳۲ قانون آیین دادرسی مدنی).....	۲۴۳
بند دوم: نماینده حقوقی اشخاص حقوقی حقوق خصوصی (بهره‌مندی از نماینده؛ فرصت یا تهدید؟).....	۲۴۵
گفتار چهارم: وکیل، موکل، وکالتنامه و نکات کاربردی آن.....	۲۴۹
بند نخست: شناسایی وکیل و موکل (شناسایی اصیل و نماینده ذیصلاح برای جنگ).....	۲۴۹
بند دوم: اصل ضرورت ارائه وکالتنامه الکترونیک و استثنائات آن.....	۲۵۱
بند سوم: اصل حضور وکیل دادگستری در مرجع قضایی.....	۲۵۶
بند چهارم: نکات ناظر به تمبر مالیاتی وکالتنامه (خراج استفاده از متخصص در منازعه).....	۲۵۸
بند پنجم: اخذ وکالت از اشخاص حقوقی.....	۲۶۲
فصل پنجم: تعیین خواسته و بهای آن (مدعا به و قیمت تعیینی و تکلیفی).....	۲۷۱
گفتار نخست: قواعد عمومی حاکم بر تعیین خواسته.....	۲۷۲
بند نخست: قواعد حاکم بر انتخاب، میان خواسته حقوقی و شکایت کیفری (نبرد چند بُعدی).....	۲۷۲
بند دوم: قواعد حاکم بر خواسته‌های طولی و عرضی (عملیات مقدماتی برای پیروزی نهایی).....	۲۷۳
بند سوم: قواعد حاکم بر متفرعات دعوا (دریافت هزینه‌های جنگ از دادباخته).....	۲۸۲
بند چهارم: قواعد حاکم بر مطالبه خسارت تاخیر تادیه.....	۲۸۴
گفتار دوم: ملاحظات ناظر بر تعیین خواسته.....	۲۹۷
بند نخست: ملاحظات اقتصادی (مبنای اقتصادی تصمیم).....	۲۹۷
بند دوم: ملاحظات زمانی هنگام تقدیم دادخواست (مبنای مبتنی بر زمان).....	۳۰۵
بند سوم: ملاحظات ترمینولوژیک (تبیین خواسته).....	۳۰۸
بند چهارم: تحقیقات میدانی.....	۳۰۹
گفتار سوم: خواسته‌ها و اقدامات مقدماتی، انتخاب میان خواسته‌های دوگانه.....	۳۱۰
بند نخست: خواسته‌ها و اقدامات مقدماتی.....	۳۱۰
بند دوم: انتخاب میان خواسته‌های دوگانه.....	۳۱۲
گفتار چهارم: ویژگی‌های خواسته صحیح.....	۳۱۶
بند نخست: تنجیز (قطعیت).....	۳۱۶
بند دوم: وضوح (قابلیت فهم ساده).....	۳۱۷

بند سوم: ترمینولوژی صحیح (انتخاب واژگان مناسب).....	۳۱۸
بند چهارم: مطابقت خواسته با شرح دادخواست (عدم دوگانگی).....	۳۱۸
بند پنجم: لحاظ نمودن خسارات (استرداد هزینه‌های پرداختی).....	۳۱۹
بند ششم: توصیف صحیح (تعرفه اسباب خواسته).....	۳۱۹
بند هفتم: جامع بودن (توجه به همه جنبه‌های موضوع).....	۳۲۰
بند هشتم: امکان صدور حکم در مورد خواسته (امکان منطقی و قانونی).....	۳۲۰
بند نهم: پرهیز از مُغلق (پسچیده)‌گویی.....	۳۲۱
گفتار پنجم: اشتباهات رایج در تعیین خواسته.....	۳۲۳
بند نخست: بیان خواسته‌های کلی.....	۳۲۳
بند دوم: تعیین خواسته ناقص.....	۳۲۳
بند سوم: تعیین عنوان نادرست در موارد مشابه.....	۳۲۴
بند چهارم: عدم توجه به مهلت‌های قانونی.....	۳۲۵
بند پنجم: طرح دعاوی متعدد بدون منشاء واحد ضمن یک دادخواست.....	۳۲۸
بند ششم: تعیین خواسته اصلی به عنوان خواسته دستور موقت.....	۳۲۸
بند هفتم: تعیین خواسته‌های غیرترافعی.....	۳۲۹
بند هشتم: اشتباه در دعاوی ناظر به بطلان و انحلال قرارداد.....	۳۳۰
بند نهم: درج خواسته در ستون شرح دادخواست.....	۳۳۱
بند دهم: درج موارد مستلزم تقدیم درخواست در قالب دادخواست.....	۳۳۱
بند یازدهم: نادیده انگاشتن قواعد عمومی قراردادها در فسخ قرارداد.....	۳۳۳
بند دوازدهم: بیان اسباب متعدد برای خواسته واحد.....	۳۳۴
گفتار ششم: بهای خواسته (قیمت مدعا).....	۳۳۶
بند نخست: انواع دعاوی و هزینه دادرسی آن.....	۳۳۶
بند دوم: انواع بهای خواسته.....	۳۳۷
گفتار هفتم: شرح دادخواست (تبیین حقیقت ماجرا).....	۳۴۱
بند نخست: اهمیت ستون شرح دادخواست.....	۳۴۱
بند دوم: لایه منطقی و احساسی در شرح دادخواست (بُعد منطقی و روانی ماجرا).....	۳۴۲

بند سوم: اصول نگارش شرح دادخواست.....	۳۴۵
بخش سوم: نکات کلیدی پس از تنظیم دادخواست (اقدامات لازم پس از شروع نبرد).....	۳۵۱
فصل نخست: اصلاح دادخواست (عملیات ترمیمی).....	۳۵۲
گفتار نخست: اصلاح پیش از ارسال به مرجع قضایی (ترمیم پیشینی؛ اصلاح در مرکز فرماندهی).....	۳۵۲
گفتار دوم: اصلاح پس از ارسال و پیش از ارجاع (ترمیم پسینی؛ اصلاح در میدان نبرد).....	۳۵۴
گفتار سوم: نکات ناظر به ارجاع.....	۳۵۵
بند نخست: لزوم پیگیری در مواردی که خواسته خواهان در بردارنده امور تأمینی است (پیگیری در ارجاع).....	۳۵۵
بند دوم: نحوه چیدمان خواندگان در دادخواست (تعیین مرتبه اطراف نبرد).....	۳۵۶
بند سوم: ضرورت تأکید بر اجرای قانون.....	۳۵۶
بند چهارم: افزودن خواندگان جدید (فراخوانی شخص ثالث به جنگ).....	۳۵۷
بند پنجم: تقاضای ارجاع یا عدم ارجاع پرونده به شعبه‌ای خاص.....	۳۵۷
بند ششم: استفاده از ظرفیت ماده ۱۰۳ قانون آیین دادرسی مدنی (تبدیل چند منازعه به منازعه واحد).....	۳۵۸
گفتار چهارم: نکات ناظر به وقت رسیدگی (تعیین زمان درگیری).....	۳۵۸
بند نخست: بررسی ضرورت وقت رسیدگی نزدیک.....	۳۵۸
بند دوم: وقت خارج از نوبت در موارد قانونی.....	۳۵۹
بند سوم: وقت ابطال شده.....	۳۵۹
بند چهارم: تجدید وقت غیرمنتسب به اصحاب دعوا.....	۳۶۰
گفتار پنجم: ترمیم دادخواست در جریان رسیدگی.....	۳۶۰
بند نخست: افزایش خواسته، تغییر خواسته، تغییر نحوه دعوا و شرایط آن.....	۳۶۰
بند دوم: آثار افزایش خواسته، تغییر خواسته، تغییر نحوه دعوا و شرایط آن.....	۳۶۳
بند سوم: دعوای تقابل (پاتک؛ اقدام تلافی جویانه).....	۳۶۵
بند چهارم: دعوای جلب ثالث (فراخوانی شخص ثالث به جنگ).....	۳۶۷
بند پنجم: استرداد دعوا (آتش بس یک طرفه یا استراتژی عقب نشینی تاکتیکی).....	۳۶۹
فصل دوم: دادخواست ضرر و زیان ناشی از جرم (دعوای حقوقی در مرجع کیفری).....	۳۷۲
گفتار نخست: مقدمات.....	۳۷۳

گفتار دوم: شرایط اقامه دعوای ضرر و زیان ناشی از جرم در دادگاه کیفری (مولفه های لازم برای طرح دعوا).....

۳۷۴

گفتار سوم: مصادیقی که در آن تقدیم دادخواست ضرورتی ندارد (استرداد مال با دستور مقنن)..... ۳۷۸

گفتار چهارم: هزینه دادرسی در دعوای مطالبه ضرر و زیان ناشی از جرم (بودجه)..... ۳۸۰

گفتار پنجم: دعوای ضرر و زیان در فرض طرح مستقیم شکایت در دادگاه کیفری ۳۸۲

گفتار ششم: وضعیت دعوای ضرر و زیان ناشی از جرم در دادگاه کیفری..... ۳۸۲

بند نخست: تقدیم دادخواست ضرر و زیان به دادگاه کیفری پس از طرح شکایت..... ۳۸۲

بند دوم: طرح دعوای مطالبه ضرر و زیان در دادگاه حقوقی..... ۳۸۳

گفتار هفتم: تصمیم دادگاه کیفری (تاثیر تصمیم مرجع قضایی بر دعوای ضرر و زیان)..... ۳۸۳

بند نخست: حکم به محکومیت متهم در پرونده کیفری..... ۳۸۴

بند دوم: حکم برائت یا قرار منع تعقیب به لحاظ جرم نبودن عمل ارتكابی..... ۳۸۴

بند سوم: برائت به لحاظ عدم انتساب فعل و رفتار به متهم..... ۳۸۴

بند چهارم: صدور حکم برائت یا قرار منع پیگرد به علت فقدان یا عدم کفایت دلیل..... ۳۸۴

۳۸۷..... پیوست

۴۲۳..... چک لیست

۴۲۴..... منابع

تقدیم به وطنم «ایران»

وطن یعنی پدر، مادر، نیاکان
به خون و خاک بستن عهد و پیمان
وطن یعنی هویت، اصل، ریشه
سرآغاز و سرانجام و همیشه

مقدمه ناشر

اقدام قانونی جهت احقاق حق، اصولاً ملازمه با تقدیم دادخواست به مرجع قضایی دارد. مرجعی که جلوه‌گاه تقابل میان خواهان و خوانده دعواست. بدیهی است در منازعه‌ای که توسط خواهان آغاز گشته، هریک از طرفین در پی آن باشد تا با غلبه بر حریف، پیروزمندانه، نبرد را خاتمه دهد. دادرسی نیز به عنوان مرجعی بی طرف و مستقل، منازعه موجود را به داوری نشست و بر اساس مقررات، مبادرت به فصل خصومت خواهد نمود. با این حال، طرح دعوا در موارد بسیار، به حل و فصل نهایی خصومت و صدور حکم منجر نشده، بلکه خواهان به علت عدم رعایت مقررات قانونی در طرح دعوا متحمل شکست می‌گردد. در چنین مواردی قرارداد یا قرار عدم استماع دعوا صادر شده که از «اعتبار امر مختوم» برخوردار نبوده و به خواهان فرصت طرح مجدد دعوا و فراخوانی حریف به نبردی دیگر را خواهد داد. با این حال، صدور قرارهای فوق، موجب خدشه بر حیثیت خواهان می‌گردد. چه، به هر ترتیب، منازعه آغازین، نتیجه‌ای جز شکست برای او به همراه نداشته است. در عین حال، حداقل زیان وارده، از بین رفتن زمانی است که به دادرسی نخست اختصاص یافته، ضمن آن که هزینه دادرسی پرداختی در دعوای نخست، حتی با فرض پیروزی در دعوای دوم، قابل بازیافت و استرداد از خوانده‌ای که در نبرد ثانویه محکوم شده نیست. به همین جهت فراگیری مهارت‌هایی که مانع از تحمیل شکست بر خواهان گردد، ضروری است. در کتاب «از قلم تا محکمه» که به قلم آقای وحید فقیهی محمدی، وکیل پایه یک دادگستری تحریر یافته، به لحاظ اتکا بر سال‌ها وکالت در دادگستری و تدریس در دوره‌های مختلف دانشگاهی و عملی، ظرایف ناظر به تنظیم دادخواست صحیح و موثر، با لحاظ نکات کاربردی و با قلمی شیوا بیان گردیده است. موسسه حقوقی دادبانان که با چشم‌انداز نشر آثار ارزشمند و کاربردی حقوق فعالیت می‌نماید، ضمن ارج نهادن بر زحمات مولف، امید دارد اثر مزبور مورد استفاده خوانندگان، بویژه کارآموزان وکالت و وکلای جوان قرار گیرد.

مدیر انتشارات دادبانان دانا

پیشگفتار

با توجه به ماده ۲ قانون آیین دادرسی مدنی، رسیدگی دادگاه به دعوا، مستلزم طرح آن «برابر قانون» است. تکلیفی که عدم رعایت آن، به صدور قرار «رد» یا «عدم استماع» دعوا (پیش از ورود مرجع قضایی به ماهیت امر) منجر خواهد شد. حداقل زیان اصدار قرارهای موصوف نیز، هدررفت زمان و هزینه دادرسی پرداختی از سوی خواهان است. با این وجود، فعالیت نگارنده در کسوت وکیل دادگستری از سال ۱۳۸۸، حکایت از فراوانی قابل تامل قرارهای پیش گفته در میان دادنامه‌های اصداری از سوی محاکم دادگستری دارد. بی توجهی به مقررات شکلی و طرح نمودن دعوا برابر قانون، در فرضی که خواهان «شخصاً» جهت احقاق حق، اقدام کرده باشد، محتمل بوده و هزینه شکست نیز بر شخص او تحمیل خواهد شد. اما در فرضی که «وکیل دادگستری» مبادرت به تقدیم دادخواست نموده، عدم رعایت تشریفات قانونی، غیرقابل توجیه می‌نماید. چرا که دست کم در ظاهر امر، کار به کاردان سپرده شده است! صدور قرار رد یا عدم استماع دعوا در چنین فرضی سبب خدشه به اعتبار و حیثیت حرفه‌ای وکیل دادگستری شده و چه بسا پای او را به مراجع انتظامی باز نماید. همین امر، فراگیری مهارت طرح دعوی صحیح، دست کم برای وکلای دادگستری را ضروری می‌نماید.

برای یادگیری مهارت مزبور، پاسخ صحیح به پرسش‌هایی از این قبیل در زمان تنظیم دادخواست، لازم است: چه شخص یا اشخاصی می‌بایست به عنوان «خواهان»، دعوا را طرح نمایند؟ فراخواندن چه شخص یا اشخاصی به عنوان «خوانده» دادرسی لازم است؟ برای احراز «سمت»، چه مستنداتی باید پیوست دادخواست گردد؟ برای انعکاس صحیح «خواسته» خواهان در ستون خواسته، چه نکاتی را باید مد نظر قرار داد؟ برای اثبات ادعا، چه «دلیل یا دلایلی» باید تقدیم مرجع قضایی شود؟ انعکاس «امور موضوعی و حکمی» به چه شکل در شرح دادخواست صورت پذیرد؟

علاوه بر آن، «موثر بودن» کنش حقوقی، گاه وابسته به اقداماتی پیش از طرح دعوی اصلی (مانند اقدامات تأمینی) است که حسب مورد باید از سوی خواهان انجام گیرد. گاه نیز، پس از تقدیم دادخواست، نیاز به انجام عملیاتی ترمیمی است تا خواسته با توجه به شرایط حاکم بر دعوا، تغییر نموده، افزایش یا کاهش یابد. در مواردی نیز لازم است شخص یا اشخاص جدیدی به دادرسی دعوت شده یا خواهان دعوی خود را کلاً یا جزئاً مسترد نماید. اقدامات فوق (اعم از پیشینی، مقارن و پسینی) مهارت‌هایی مهم و تاثیرگذار در فرایند دادرسی است که نه در دانشکده‌های حقوق و نه در زمان کارآموزی وکالت، آن گونه که بایسته و شایسته است مورد عنایت قرار نمی‌گیرد. در میان آثار حقوقی نیز، با تتبع صورت گرفته، کتابی

که به طور کاربردی به این موضوع پرداخته باشد، به رشته تحریر در نیامده و وکیل جوان برای پاسخ به پرسش‌های متعدد خویش در زمان تنظیم دادخواست، منبعی در اختیار ندارد. همین امر انگیزه نگارش آفرینه حاضر گردید تا به عنوان «اثری کاربردی» در اختیار علاقه‌مندان قرار گیرد. اثری که ویژگی بارز آن، توجه به جنبه‌های عملی بوده و بر مبنای تجربیات حاصل از فعالیت وکالتی و تدریس در دوره‌های عملی تالیف گردیده تا در اختیار هر شخصی که به یادگیری چنین مهارتی علاقه‌مند است، قرار گیرد. مطالعه مطالب پیش رو، خواهان را تا حد ممکن در طرح دعوا، به شکل صحیح، یاری نموده و او را در برابر ایرادات شکلی که حسب مورد ممکن است از سوی خوانده (یا وکیل وی) و یا مرجع قضایی بیان شود، ایمن می‌نماید. در عین حال، اقدام موثر خواهان، مستلزم توجه به تاکتیک‌هایی است که بیش از دانش حقوقی، بر تجربیات عملی مبتنی است. در اثر پیش رو، این مهم نیز مد نظر بوده و روش‌های متمرثر در احقاق حق خواهان مورد بررسی قرار گرفته، بدان امید که مطالعه آن، در مسیر احقاق حق و برقراری عدالت، هرچند اندک، حق جویان را یاری رساند. در پایان بر خود لازم می‌دانم از زحمات همکار ارجمند، سرکار خانم «نگار افتخار» که از مرحله نخست (جمع‌آوری مطالب) تا مراحل پایانی (ویرایش و بازبینی) با جد و جهد تلاش نموده و نقش بسزایی در به زیور طبع آراسته شدن اثر پیش رو داشته، صمیمانه تشکر و قدردانی نمایم.

ویژگی‌های کتاب نیز با توجه به آنچه فوقاً بیان گردید بدین شرح است:

۱. توجه به آخرین تحولات رویه قضایی

رویه قضایی با توجه به مسائل مستحدثه در گذر زمان دستخوش تغییراتی می‌گردد. بنابراین ادراک صحیح نسبت به رویه مذکور، مستلزم بررسی آرای است که در سالیان اخیر اصدار یافته است. عدم توجه به این امر می‌تواند سبب غافلگیری خواهان و مردود شدن دعوای وی، به لحاظ وجود ایرادات شکلی گردد. بر همین مبنا، در اثر پیش رو دادنامه‌هایی مورد استناد قرار گرفته که پس از سال ۱۴۰۰ از سوی مراجع قضایی اصدار یافته تا آخرین تحولات در رویکرد مراجع قضایی نسبت به موضوعات مورد بحث روشن گردد. در پیوند با دادخواست‌هایی که حسب مورد در متن کتاب بدان اشاره شده نیز همین ملاحظه مد نظر نویسنده قرار گرفته است.

۲. ابتدای مطالب بر تجربیات عملی

علی‌الاصول میان آنچه در دانشگاه تدریس می‌گردد با آنچه در بوته عمل رخ می‌دهد، تفاوت‌هایی وجود دارد. به همین دلیل دانش حقوقی، هرچند برای تقدیم دادخواست به شکل صحیح لازم است ولیکن

کافی نیست. با لحاظ همین نکته آنچه برای تالیف اثر حاضر، بیش از کتب حقوقی، محل مراجعه بوده، تجربیاتی است که نگارنده طی سالیانی که در کسوت وکالت مشغول به فعالیت بوده، کسب کرده است.

۳. بیان مطالب کاربردی به صورت گزینشی

جنبه‌های تئوریک طرح دعوا، در کتب حقوقی به طور مفصل مورد بررسی قرار گرفته و در دسترس علاقه‌مندان قرار دارد. به همین جهت از تکرار چنین مطالبی در آفرینه حاضر خودداری گردیده است. در حقیقت تلاش شده ذیل هر عنوان، مطالبی که جنبه کاربردی داشته و خواهان در عمل با آن مواجه است، گزینش شده و مورد بررسی قرار گیرد.

۴. شیوه نوین در ارائه مطالب

مطابق بررسی صورت گرفته توسط نگارنده، تا کنون کتابی که اقدام خواهان را در سه مقطع مجزا (پیش از تقدیم دادخواست، مقارن با تنظیم آن و پس از آن) مورد بررسی قرار داده باشد، به رشته تحریر در نیامده و از این حیث، مطالب اثر حاضر، با روشی نوین ارائه گردیده است. در عین حال، نخستین بار است که ستون‌های دادخواست به تفکیک مورد بررسی قرار گرفته و نکات کاربردی در مورد آن بیان گردیده است. همچنین بخش انتهایی کتاب به نقد و بررسی دادخواست‌هایی اختصاص یافته که تقدیم مراجع قضایی شده و منجر به صدور رای علیه یا له خواهان گردیده است که این امر نیز در کتب حقوقی سابقه ندارد.

۵. جامع بودن مطلب

بیان صفر تا صد مطالب ناظر به فرایند دادرسی در یک کتاب ممکن به نظر نمی‌رسد. با این حال رعایت نکاتی که به تفصیل مورد بررسی قرار گرفته، به وکیل خواهان تا حدود زیادی اطمینان خواهد داد که دادخواست وی از جهت شکلی با ایرادی مواجه نبوده و از این حیث دغدغه‌ای برای جلسه رسیدگی نخواهد داشت و می‌تواند بر دفاع ماهوی تمرکز نماید. بررسی ستون به ستون دادخواست، به تنظیم‌کننده آن یاری خواهد رساند تا در هر مورد، مولفه‌های لازم را مورد بررسی قرار داده و با «چک و تیک» کردن هر ستون، از صحت اقداماتش در آن بخش اطمینان یابد. در راستای مختصر نمودن مطالب نیز، در انتهای کتاب، جدولی ارائه شده که با لحاظ نکات مندرج در آن، خواهان قادر است پیش از تقدیم دادخواست، اقدامات بایسته را به سرعت چک و تیک نماید.

۶. استفاده از QR CODE جهت ارائه بخشی از مطالب

درک بهتر برخی مباحث کتاب، مستلزم آن بوده که خواننده، روند اقداماتی که توضیح داده شده را در سامانه‌های مربوطه ملاحظه نماید. به همین منظور با درج QR CODE در کتاب و ارجاع به آن در موارد مقتضی،